

Az üzemanyag és üzemanyag-technikai eszköz normák, normatívák kialakításának elvei, tervezési eljárásai

Bogyai István alezredes

A Magyar Néphadsereg üzemanyag szolgálat egyik alapvető rendeltetése: az MN földi, légi, vízi harceszközei, valamint gépi berendezései és egyéb eszközei üzemeltetéséhez, karbantartásához, javításához szükséges hajtó-, kenő-, karbantartó- és vegyi anyagok, valamint az ellátási körébe tartozó egyéb anyagok, továbbá ezek tárolására, szállítására és kiadására szolgáló üzemanyag technikai eszközök biztosítása.

Az MN üzemanyag szolgálat gazdálkodásában alapvetően természetbeni normagazdálkodás folyik amellet, hogy egy néhány anyagféleségre a pénzgazdálkodás is bevezetésre került.

A természetbeni normagazdálkodás kereteiben valósul meg:

- az MN fenntartási és „M”-i üza. és üza. technikai eszköz szükségleteinek megtervezése és ezeknek a szükségleteknek a beszerzése;

- a csapatok döntő többségének üza., valamint üza. technikai eszköz ellátása;

- a kifogyasztású csapatok hajtóanyag és motorolaj ellátása – amelyek kijelölése esetenként rendeleteleg kerül szabályozásra –, ÁFOR üzemanyag-utalvánnyal történik, mint a természetbeni normagazdálkodás sajátos formája;

A pénzgazdálkodás kereteiben kerül megvalósításra valamennyi csapatra kiterjedően a kereskedelembe beszerezhető és minőségi átvételt (laboratóriumi vizsgálatot) nem igénylő egyes kenő-, karbantartó anyagokkal történő ellátás.

A költségvetési folyószámlás szervek; a költségvetési üzemek és az új kiképzési rendszerű műszaki csapatok üzemanyag- és üzemanyag-technikai eszköz gazdálkodását pénzgazdálkodás alapján végzik. E szervek pénzgazdálkodásának sajátossága, hogy a felszámítás alapja a természetbeni norma, amely alapján a számított pénzérték képezi az illetményes költségvetési előirányzatot.

Az előzőeknek megfelelően a Magyar Néphadsereg üzemanyag-szolgálatában alapvetően kétféle normarendszer van:

1. A „Készletképzési norma rendszer”, amely magába foglalja

- a „mozgósítási zárolt készlet”-ek normáit és

- a „fenntartási készlet”-ek normáit.

2. A „Fogyasztási norma rendszer”, amely magába foglalja a felhasználást szabályozó „fogyasztási normá”-kat.

A mozgósítási készletek tervezése részben az állománytáblák előírásai, részben a mindenkor érvényben levő MNHF HM h. vonatkozó rendeletében meghatározott üzemanyag- és üzemanyag-technikai eszköz normák alapján történik, amely meghatározza:

- a gépek 1 javadalmazás hajtóanyag-szükségleteit, amely nem más mint a gépjármű 100 km-re előírt hajtóanyag normájának 500 km-re szükséges - illetve munkagépnél 1 üzemóra előírt hajtóanyag normájának 25 üzemóra szükséges -, repülőgépnél az 1 bevetésre szükséges hajtóanyag mennyisége;

- a gépekre szükséges kenő- és karbantartó anyag-normákat a hajtóanyag százalékaiban;

- üzemanyag-technikai eszközökből: az állománytáblában rendszeresített mennyiséget, tároló eszközökből a megalakítandó, illetve szállítandó hajtóanyaghoz szükséges mennyiséget, kiszolgáló és egyéb eszközökből a gépek száma után járó mennyiséget.

A fenntartási készletek tervezése:

- üzemanyagból az „Üzemanyag-fogyasztási normák és feltöltési adatok” című szolgálati könyvben meghatározott normák alapján;

- üzemanyag-technikai eszközökből a „CSHSZ az ÁHKSZ időszakára V. rész Üzemanyag Szolgálat” 1. sz. mellékletében meghatározott „fenntartási üzemanyag-technikai eszközök tervezési normái, felszámítási jogcímei” alapján történik.

A csapatok üzemanyag és üzemanyag-technikai eszköz ellátásának alapja:

- a mozgósítási tervekben számított szükségletek;
- fenntartási üzemanyagból a „fogyasztási keretek” és „a csapatok törzskészlet” szükségletek;
- üzemanyag-technikai eszközökből a „norma”.

Következésképpen az előzőekből megállapítható, hogy az üzemanyag-szolgálat gazdálkodásának minden területét az előírt normák határolják be.

Az üzemanyag-szolgálatban a normák meghonosítása a népgazdaságban bevezetett szabályozás idejére vetődik vissza, amelyek kialakításának jelenlegi elvei a következők:

1. Az üzemanyagot fogyasztó, felhasználó gépeknél, berendezéseknél

- Hajtóanyag norma

A népgazdaságban is meglévő típusokra felhasználjuk a KPM által kiadott normákat, de átalakítjuk a sajátos honvédségi viszonyoknak megfelelően. A KPM alapszabályát határozza meg, amely: meghatározott minőségű tüzelőanyagok az a mennyisége, amelyet a jó műszaki állapotban levő gépjármű keményburkolatú sík úton terheletlen állapotban - 50⁰/₀-os terheléssel - 100 km-ként fogyaszt. Véleményünk szerint ez a norma nem ösztönöz a gépjármű teherbírásának 100⁰/₀-os kihasználására, mert így túlfogyasztana. Mi a norma meghatározásában teljes terhelést veszünk figyelembe. A gépkocsijaink nagy része állandóan teljes terheléssel üzemel (híradó, vv., lokátor, PSZH stb.). A szállító gépjárműveknél - amely egyébként is előírás -, ösztönözünk a 100⁰/₀-os kihasználtságra.

Jelentős az olyan harcjárművek mennyisége, amelyek csak a néphadsereg-

ben található meg. Ezeknél felhasználjuk az adott típus kezelési utasításában levő adatokat. Ha nem áll rendelkezésünkre megfelelő fogyasztási norma, akkor azt műszeres bemérések útján határozzuk meg.

Bizonyos probléma jelentkezik a munkagépek 1 üzemórás fogyasztási norma meghatározásában, illetve inkább gyakorlati alkalmazásában. Ezeknél a gépeknél a normát teljes terhelésre állapítjuk meg és írjuk elő, viszont alkalmazásukban sokszor csökkentett terheléssel üzemelnek. Egy 50 KW-os áramfejlesztő aggregátor fogyasztása másként alakul teljes terhelésnél és másként 20 KW-os áramfejlesztési terhelésnél. Egy földmunkagépnél nem mindegy a talaj minősége, a kotrókanál markolási feltöltöttsége stb. Ezeknél az üzemanyagot fogyasztó berendezéseknél nem lehet az üzemi viszonyokat úgy reprodukálni, mint a gépjárműveknél.

Ismeretes az a tény, hogy a hadsereg járművei zömmel a terepen, az átlagtól eltérő viszonyok között üzemelnek. Ezért a mi normaelőírásaink úgynevezett „normakülönbözeti szorzókat” is tartalmaznak, amelyek alkalmazásával biztosítjuk az átlagtól eltérő üzemi viszonyokhoz szükséges többlet hajtóanyag-fogyasztást.

- *Olajfogyasztási norma*

Ennek megállapításánál a gyártó vállalat műszaki előírásaira támaszkodunk és 100 km-re, ill. 1 üzemórára csere és utántöltési mennyiséget írunk elő literben. Ez biztosítja az olajcsere végrehajtásáig szükséges utántöltési és a cseréhez szükséges olajmennyiséget.

- *Egyéb normák*

A gépek üzemeltetése, karbantartása és javítása során olyan technológiai előírások vannak, amelyekhez rendszeresen és folyamatosan kenő-, karbantartó-, vegyi- és egyéb anyagokat kell biztosítani.

A tervezések, az ellátás, a gazdaságos felhasználás elemzésének megkönnyítésére – a sok éves tapasztalatok figyelembevételével –, a technológiai előírás szükségleteit normásítottuk és határoztuk meg az ilyen egyéb üzemanyag normákat. Ezek közül a legfontosabbak a javítási és karbantartási normák.

A normákat az időközben beálló változások kapcsán felül kell vizsgálni, újílag meg kell állapítani, folyamatosan karban kell tartani.

Az MN-ben alkalmazandó normák megállapítására, kidolgozására az MNHF HM h. bizottságot jelöl ki. A bizottság tagjai az MN fegyvernemi és szolgálati ágak főnökei, a Magyar Ásványolaj és Földgáz Kísérleti Intézet, a KPM Autófelügyelet és az ÁFOR vezetése által kijelölt szakemberek. A bizottság munkáját az MN ŰSZF-ség fogja össze.

A bizottság által kidolgozott normákat az MNHF HM h. hagyja jóvá és adja ki alkalmazásra.

2. *Az üzemanyag-technikai eszközöknél*

Az üzemanyag-technikai eszköz norma alapvetően három területről tevődik össze:

- az állománytáblában rendszeresített és az MNVKF által jóváhagyott;
- a hadi normákban előírt, meghatározott és az MNHF HM h. által jóváhagyott;

– a „CSHSZ az ÁHKSZ időszakára, V. rész üzemanyag-szolgálat” 1. sz. mellékletében előírt, meghatározott és az MNHF HM h. által jóváhagyott eszközök.

Az üzemanyag-szolgálatban kialakított normák jól segítik elő a gazdálkodást;

– a tervezés területén lehetővé teszik és biztosítják az egyszerű, de optimális tervek készítését;

– a normák alapján készült ellátási tervek optimális anyagbiztosítást tesznek lehetővé;

– segítik, egyben szabályozzák az elosztási, kiszolgálási és felhasználási munkát;

– az elszámolások kapcsán lehetővé teszik a kialakított mutatók alapján a gazdálkodási hatékonyság, a takarékoság elemzését, a szükséges rendszabályok foganatosítását, intézkedések megtételét.

Az üzemanyag-szolgálatban kialakított normák és normarendszerek lehetővé tették ezek bármikori és bármely viszonyok közötti alkalmazását.

Lehetővé tették, de egyben biztosították is a korszerű tervezési és elszámolási rendszer kialakítását. Ennek kapcsán valósítottuk meg kis-, közép- és elektronikus számítógépek alkalmazását, felhasználását a következő területeken:

– a fogyasztási keret módosítások;

– gépjárművek, munkagépek és egyéb gépek menetlevél, üzemóra lap számféjtését ASCOTA típusú könyvelő automatával;

– éves üzemanyag-szükségleti tervek, valamint éves üzemanyag- és üzemanyag-technikai eszköz, hiány-kár elszámolások feldolgozását, gazdálkodási mutatók kidolgozását elektronikus számítógépen;

– mozgósítás üzemanyag- és üzemanyag-technikai eszköz szükségleti tervek, számvetések feldolgozását elektronikus számítógépen;

– háborús számvetések, ellátási tervek feldolgozása közép-gépen és elektronikus számítógépen.

Az üzemanyag-szolgálat jelenlegi normarendszere mintegy két és fél évtized gazdag tapasztalatain alapul. A gyakorlati élet azt bizonyítja, hogy elődeink és mi is helyes utat jártunk be, jó úton haladunk. További feladataink:

– keresni és kutatni a minél rugalmasabb, racionálisabb és optimális normákat;

– a kialakított normáinkat állandóan mérni és viszonyítani a felhasználás alakulásához;

– biztosítani a folyamatos karbantartást, szükséges időközönként a teljes átdolgozást.